

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 74 Yıl: 2020 & Volume: 13 Issue: 74 Year: 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE ALDIKLARI UZAKTAN EĞİTİME YÖNELİK TUTUM VE GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ *DETERMINATION OF NURSING STUDENTS' ATTITUDES AND VIEWS TOWARDS DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS*

Selin KESKİN KIZILTEPE*
Aslı KURTGÖZ**

Öz

Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırma kapsamına çalışmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama araçlarını eksiksiz bir şekilde dolduran 322 öğrenci alınmıştır. Araştırmada verilerin toplanmasında "bilgi formu" ve "Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Veri toplama araçları internet ortamında bir arama motoru üzerinden internet ortamında yanıtlanabilecek bir form haline getirilmiştir. Veri toplama araçlarına ilişkin bir bağlantı adresi elde edilerek, öğrencilere e-posta ve mesaj yolu ile ulaştırılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde dersleri takip etmede ve derslere katılımı sorun yaşadığı, teorik ve uygulama kısımlarını kavramada ve öğrenmede güçlük yaşadıkları, klinik uygulama konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları puan ortalamasının $49,25 \pm 16,72$ (orta düzey) olduğu saptanmıştır. Kurumların uzaktan eğitime yönelik kullandıkları alt yapı sistemlerinin geliştirilmesi, her öğrenciye uzaktan eğitime erişim olanağı sağlanması ve ilerleyen süreçlerde uygulamalı dersler için telafi derslerinin planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Hemşirelik, Öğrenci, Pandemi, Uzaktan Eğitim.

Abstract

The aim of this study is to determine the attitudes and opinions of nursing students towards distance learning that they received during the COVID-19 pandemic process. 322 students who accepted to participate in the study and completed the data collection tools were included in the study. "Information form" and "Attitude Scale Towards Distance Learning" were used to collect data in the study. Data collection tools were turned into a form that can be answered on the internet via a search engine. A link address related to the data collection tools was obtained and delivered to the students via e-mail and message. It was found that nursing students had problems in following and attending classes during the distance learning process, had difficulties in understanding and learning the theoretical and practical parts, and felt inadequate in clinical practice. In this study the average score of the students from the Attitude Scale Towards Distance Learning was determined as $49,25 \pm 16,72$ (intermediate). It is recommended to improve the infrastructure systems used by institutions for distance learning, to provide access to distance learning for every student, and to plan the practical courses in the following processes.

Keywords: COVID-19, Distance Learning, Nursing, Pandemic, Student.

* Öğr. Gör. Dr. Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ORCID: 0000-0001-8848-6575

** Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Sabuncuoğlu Şerefeddin Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, ORCID: 0000-0001-5903-9389
(Sorumlu Yazar, asli.aydogan@amasya.edu.tr)

1. GİRİŞ

Covid-19 pandemisi, tüm dünyada sağlık sistemi başta olmak üzere ekonomi, sosyal yaşam ve eğitim alanlarını etkileyerek oldukça önemli değişikliklere neden olmuştur. Virüsün yayılımını kontrol altında tutmak ve toplum sağlığını korumak amacıyla ülkeler kendi içlerinde birtakım tedbirler almıştır. Bu tedbirler kapsamında Türkiye dahil pek çok ülkede eğitime geçici bir süre ara verilmiş ve birçok eğitim kurumu kapatılmıştır. Çok sayıda eğitim kurumu uzaktan eğitim yöntemi ile eğitimin sürekliliğini sağlama sürecine girmiştir (Bozkurt, 2020; Can, 2020). Bu süreçte Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından üniversitelerde 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminin uzaktan eğitimle verilmesi yönünde karar alınmıştır (YÖK, 2020a; YÖK, 2020b). Uzaktan eğitim yolu ile öğrenim, Covid-19 pandemisi öncesinde sık kullanılan bir yöntem olsa da pandemi döneminde yüz yüze eğitimin verilememesi nedeniyle alternatif bir öğrenim yöntemi olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Uzaktan eğitim; öğrencilere fırsat eşitliği sunarak, zaman ve mekân sınırlamasını ortadan kaldıran, online eğitim yöntemlerini kapsayan bir öğretim yöntemi olarak tanımlanabilmektedir. Türkiye’de uzaktan eğitim; eğitim kurumları kapasitesinin yetersiz olması, öğretim elemanı eksikliği, öğrenci sayısının fazlalığı gibi sorunlara çözüm getirebilmek amacıyla sunulmaya başlanmıştır. İlk olarak Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi’nin kurulması ile uzaktan eğitim yükseköğretim seviyesine taşınmıştır. Günümüzde uzaktan eğitim yöntemi, pek çok üniversitede ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeyinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Bozkurt, 2020; Kaçan ve Gelen, 2020).

Ülkemizde hemşirelik eğitimi sürecinde öğrenci sayısının fazlalığı, öğrenci başına düşen öğretim elemanı sayısının yetersizliği, derslik ve araç-gereç sayısının eksikliği, laboratuvar olanaklarının yetersizliği gibi pek çok sorun yaşanmaktadır (YÖK, 2017). Bu sorunlara çözüm getirebilmek adına öğretim teknolojileri alanındaki gelişmelerden yararlanılarak hemşirelik eğitiminde farklı eğitim sistemleri kullanılmaya başlanmıştır. Bu eğitim sistemlerinden birisi de uzaktan eğitime dayalı öğrenme yöntemidir. Hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitim, Anadolu Üniversitesi önlisans programına öğrenci alımı ile başlamış, bir süre devam ettikten sonra sonlandırılmıştır. Daha sonra, Atatürk Üniversitesi bünyesinde hemşirelikte lisans tamamlama programı başlatılmıştır. Günümüzde pek çok üniversite evde bakım hemşireliği, halk sağlığı hemşireliği, cerrahi hemşireliği gibi dallarda tezsiz yüksek lisans programlarını uzaktan eğitim sistemi ile yürütmektedir (Öztürk, 2015).

Hemşirelik eğitimi teorik ve klinik uygulamaya dayalı, öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini destekleyen bir eğitim sistemini gerektirmektedir. Bu nedenle hemşirelik eğitimi sürecinde teorik bilginin yanı sıra klinik beceri kazandırılması ve kazanılan becerilerin geliştirilmesi hedeflenir. Klinik eğitimi, öğrencinin sağlık bakım ortamlarında teorik bilgi ile uygulamayı bütünleştirmesini ve deneyimleyerek öğrenmesini sağlar. Öğrenci klinik eğitimi sürecinde mesleki profesyonellik, mesleki yeterlilik, iletişim, ekip çalışması, kritik karar verme, eleştirel düşünme gibi konularda becerilerini geliştirir (Durmaz ve Sarıkaya, 2015; Korhan vd., 2018; Şendir vd., 2018). Pandemi döneminde tümüyle uzaktan eğitimle gerçekleştirilen hemşirelik eğitimindeki bu klinik eğitim eksikliğinin ileride olumsuz etkilerinin olacağı beklenilmektedir. Uygulamalı bir bilim olan ve odak noktası insan olan hemşirelik mesleğinin uzaktan eğitim yoluyla verilmesi hem eğitimciler hem de öğrenciler açısından eğitimin niteliğine ilişkin pek çok sorunu beraberinde getirebilir. Pandemi sürecinde uzaktan olarak yürütülen hemşirelik eğitimine ilişkin ülkemizde yeterli sayıda çalışmaya rastlanılmamıştır (Keskin ve Kaya, 2020; Kürtüncü ve Kurt, 2020). Bu noktadan hareketle hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranmıştır; Hemşirelik öğrencilerinin pandemi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik;

-tutumları ne düzeydedir?

-tutumları ile sosyo-demografik özellikleri arasında ilişki var mıdır?

-tutumları ile deneyimleri arasında ilişki var mıdır?

-yaşadıkları sorunlar nelerdir?

-olumlu görüşleri nelerdir?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma hemşirelik bölümünde eğitim görmekte olan öğrencilerin Covid-19 pandemisi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum ve görüşlerinin belirlenmesi amacıyla planlanmış tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırma, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan bir kamu üniversitesinin sağlık bilimleri fakültesinde öğrenim gören hemşirelik öğrencileriyle 01.06.2020-09.09.2020 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitim gören, 802 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Evren büyüklüğü bilindiğinde sıklıkla kullanılan formüllerden biri olan Krejcie ve Morgan (1970) tarafından önerilen formül kullanılarak %95 güven aralığında %5 hata payı ile ulaşılması gereken minimum örneklem büyüklüğünün 260 olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini, çalışmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama araçlarını eksiksiz bir şekilde dolduran 322 öğrenci oluşturmuştur.

2.1. Veri toplama araçları

Çalışmanın verileri "Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği" ve araştırmacılar tarafından hazırlanan "bilgi formu" kullanılarak toplanmıştır.

2.1.1. Bilgi Formu

Literatür taraması sonucunda araştırmacılar tarafından oluşturulan bu form öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, ekonomik durum gibi sosyo-demografik özelliklerini; uzaktan eğitime erişimde kullandıkları ekipman, uzaktan eğitimde karşılaştıkları sorunlar, uzaktan eğitime yönelik olumlu görüşleri gibi açık ve kapalı uçlu 20 soru içermektedir.

2.1.2. Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

Araştırmada öğrencilerin uzaktan eğitim hakkındaki tutumlarını ölçmek amacı ile Ağır vd. (2008) tarafından geliştirilen "Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. İki alt boyutlu ve toplam 21 maddeden oluşan ölçek (1) (Kesinlikle katılmıyorum)'den (5) (Kesinlikle katılıyorum)'e doğru 5'li likert tipi şeklinde derecelendirilerek geliştirilmiştir. Ölçme aracı, veri çözümlenmesinde değerleri ters çevrilmesi gereken (11, 12, 13, 14, 15, 17, 19) 7 olumsuz madde içermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105'tir. Ölçeğin iki alt boyutundan elde edilebilecek minimum ve maksimum değerler ise, ilk alt boyutu olan "uzaktan eğitimin avantajları" için en az 14, en fazla 70; ikinci alt boyutu olan "uzaktan eğitimin sınırlılıkları" için en az 7, en fazla 35'tir (Ağır vd., 2008). Ağır vd. (2008)'nin çalışmasında ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,83; bu çalışmada ise 0,95 olarak saptanmıştır.

2.2. Araştırmanın etik yönü

Araştırmaya başlamadan önce Düzce Üniversitesi Girişimsel Olmayan Sağlık Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (Tarih: 20.07.2020, No:2020/161) etik kurul izni; çalışmanın yapıldığı kurumun Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölüm Başkanlığı'ndan (No: 49614562/605.01/) çalışma izni alınmıştır. Veri toplama araçlarının giriş sayfasında öğrencilere bilgilendirilmiş onam sayfası sunulmuş, çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Onam sayfasında öğrencilere çalışmanın amacı, çalışmaya katılmanın gönüllülük esasına dayandığı ve tüm kişisel verilerin gizli tutulacağı hakkında açıklama yapılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama formları bir arama motoru üzerinden internet ortamında yanıtlanabilecek hale getirilmiştir. Veri toplama formlarına ilişkin elde edilen bir bağlantı adresi öğrencilere e-posta ve mesaj yolu ile ulaştırılmıştır.

2.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Bu araştırmada elde edilen nicel veriler SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler; frekans, yüzde, ortalama- standart sapma, ortanca (minimum-maksimum) şeklinde sunulmuştur. Öğrencilerin ölçeğe verdikleri cevaplar ölçek toplam puanı üzerinden değerlendirilmiş, öğrencilerin sosyo-demografik ve uzaktan eğitime ilişkin deneyimleri arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Normal dağılım

göstermeyen verilerin analizinde gruplar arası karşılaştırmada Mann Whitney U testi, üç veya daha fazla grup olması durumunda Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $20,52 \pm 1,37$ olup, %84,8'inin ($n=273$) kadın, %15,2'sinin ($n=49$) erkek olduğu, %35,1'inin ($n=113$) birinci sınıfta, %20,5'inin ($n=66$) ikinci sınıfta, %31,4'ünün ($n=101$) üçüncü sınıfta, %13'ünün ($n=42$) dördüncü sınıfta öğrenim gördüğü, %46,6'sının ($n=149$) il merkezinde, %37,8'inin ($n=121$) ilçede, %15,6'sının ($n=50$) köyde yaşadığı, %69,6'sının ($n=224$) ekonomik durumunu "gelir gidere eşit", %15,5'inin ($n=50$) "gelir giderden yüksek" ve %14,9'unun ($n=48$) "gelir giderden düşük" olarak ifade ettiği belirlenmiştir.

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine ilişkin sorulara verdikleri yanıtlar Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1 incelendiğinde, uzaktan eğitim sürecinde hemşirelik öğrencilerinin %57,1'inin derslere bilgisayar ile %41,9'unun akıllı telefon ile erişim sağladığı görülmektedir. Öğrencilerin bu süreçteki derslerde daha çok ödev yöntemini kullandıklarını (%73,0), teorik derslerde çevirim içi ders anlatımının (%48,8), uygulamalı derslerde ise vaka tartışmasının (%33,5) daha etkili olduğunu belirttiği saptanmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı uzaktan eğitim sürecinde dersleri takip etmede ve derslere katılımında sorun yaşadığını (%43,2), derslerin teorik (%53,7) ve uygulama (%73,6) kısımlarını kavramada ve öğrenmede güçlük yaşadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (%82,0) hemşirelik eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitimle yapılmasını istemediği belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Hemşirelik öğrencilerin uzaktan eğitim süreci hakkındaki yanıtları ($n=322$)

Uzaktan eğitim sürecinde;		n	%
Derslere erişimde kullanılan ekipman	Tablet	3	0,9
	Akıllı telefon	135	41,9
	Bilgisayar	184	57,1
Derslerde kullanılan yöntem	Video izleme	10	3,1
	Çevirim içi ders anlatımı	68	21,1
	Ödev	235	73,0
	Vaka tartışması	5	1,6
	Hepsi	4	1,2
Teorik derslerde etkili olduğu düşünülen yöntem	Video izleme	41	12,7
	Çevirim içi ders anlatımı	157	48,8
	Ödev	76	23,6
	Vaka tartışması	29	9,0
	Hepsi	1	0,3
	Hiçbiri	18	5,6
Uygulamalı derslerde etkili olduğu düşünülen yöntem	Video izleme	41	12,7
	Çevirim içi ders anlatımı	81	25,2
	Ödev	36	11,2
	Vaka tartışması	108	33,5
	Hepsi	3	0,9
	Hiçbiri	53	16,5
Dersleri takip etme ve derslere katılımında sorun yaşama durumu	Evet	139	43,2
	Kısmen	97	30,1
	Hayır	86	26,7
Teorik derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada güçlük yaşama durumu	Evet	173	53,7
	Kısmen	86	26,7
	Hayır	63	19,6
Uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada güçlük yaşama durumu	Evet	237	73,6
	Kısmen	49	15,2
	Hayır	36	11,2
Hemşirelik uygulama becerilerinin uzaktan eğitim ile verilmesi nedeniyle öğrenmede güçlük yaşama durumu	Evet	257	79,8
	Kısmen	39	12,1
	Hayır	26	8,1
Hemşirelik eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitim ile yapılmasını isteme durumu	Evet	16	5,0
	Kısmen	42	13,0
	Hayır	264	82,0

Öğrencilerin ölçekten aldıkları toplam puanların ortalaması 49,25±16,72 (orta düzeyde), ortanca değeri 48 (21-102) olarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin ölçeğin sınırlılık alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması 14,35±6,02, ortanca değeri 13(7-33); avantaj alt boyutundan aldıkları toplam puan ortalaması 34,89±11,70, ortanca değeri ise 35 (14-70) olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2: Hemşirelik öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'nden aldıkları toplam ve alt boyut puanları (n=322)

	Avantaj Alt Boyutu	Sınırlılık Alt Boyutu	Ölçek Toplam Puanı
Ortalama±ss	34,89±11,70	14,35±6,02	49,25±16,72
Ortanca (min-max)	35 (14-70)	13(7-33)	48 (21-102)

Ortalama: aritmetik ortalama; ss: standart sapma min: minimum; max: maksimum

Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin yaşadıkları sorunlar ve olumlu görüşleri Tablo 3'te gösterilmiştir. Öğrencilerin %82,9'unun (n= 267) uzaktan eğitim sürecinde sorun yaşadığı; %60,2'sinin (n= 194) hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitime yönelik olumlu bir görüşünün olmadığı; %39,8'inin (n= 128) ise olumlu görüşler bildirdiği saptanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Hemşirelik öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik yaşadıkları sorunlar ile olumlu görüşleri

Uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar (n=267) *	n	%
İnternet erişimim olmaması ya da kısıtlı olması	126	47,1
Üniversitenin kullandığı uzaktan eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar	84	31,4
Evde bilgisayarının olmaması	76	28,4
Dersi yürüten öğretim elemanından kaynaklı sorunlar	54	20,2
Özellikle uygulamalı dersler başta olmak üzere öğrenmede güçlük yaşama	9	3,3
Sınıf ortamı olmadığı için odaklanamama	4	1,4
Ev ortamının uygun olmaması	4	1,4
Zaman kaynaklı sorunlar	2	0,7
Dersler interaktif olmadığı için derslere aktif katılım sağlayamama	1	0,3
Hemşirelik eğitiminde uzaktan eğitime yönelik olumlu görüşler (n=128) *		
Hastaneye staja çıkmayarak ve sınıf ortamında bulunmayarak Covid-19 bulaşma riskinin azalmış olması nedeniyle kendini güvende hissetme	26	20,3
Derslerin teorik kısmında anlatımın daha iyi ilerlemesi	19	14,8
Derslerin tekrarını izleyebilme imkânına sahip olma	17	13,2
Bu süreçte fazlaca araştırma ve ödev yaparak daha kalıcı öğrenme	16	12,5
Dersleri her ortamda ve istenilen saatte dinleyebilme	11	8,5
Eğitim mekanına ulaşma, ders için toplanma gibi durumlar olmadığı için zaman kaybı olmaması	11	8,5
Ev ortamında ve aile yanında daha rahat bir şekilde dersleri alma	10	7,8
Daha az stresli bir dönem geçirme	6	4,6
Dersi yürüten öğretim elemanları ile daha etkili iletişim kurabilme	6	4,6
Sınıf ortamından daha rahat ve sessiz bir ortamda ders dinlemenin dersi daha iyi anlamayı sağlaması	5	3,9
Dersi yürüten öğretim elemanlarının daha fazla ders materyali (video, slayt) paylaşması	5	3,9
Ders çalışmak için daha fazla zamanın olması	4	3,1
Ders kaynaklarına daha kolay ulaşabilme	3	2,3
Farklı öğrenme alanları keşfetme	2	1,5
Ders notlarını eksiksiz tutma imkânı sağlaması	2	1,5
Ekonomik yönden katkısının olması	1	0,7
Dersi yürüten öğretim elemanlarına daha kolay ulaşabilme	1	0,7
Ders süreleri örgün eğitime göre daha kısa olduğu için derslere daha az zaman ayırma	1	0,7

*Birden fazla yanıt verilmiştir.

Tablo 4'te hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile sosyo-demografik özelliklerin karşılaştırılması verilmiştir. Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği'ne ilişkin toplam ve alt boyut puanları ile sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (p>0,05) (Tablo 4).

Tablo 4: Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile sosyo-demografik özelliklerin karşılaştırılması (n=322)

Sosyo-demografik özellikler		Avantaj Alt Boyutu Ortanca (min-max)	Sınırlılık Alt Boyutu Ortanca (min-max)	Ölçek Toplam Puanı Ortanca (min-max)
Cinsiyeti*	Kadın	35 (14-70)	48 (21-102)	48 (21-102)
	Erkek	35 (14-60)	49 (21-81)	49 (21-81)
Test Değeri		U=6100,000 p=0,327	U=6511,500 p=0,767	U=6337,000 p=0,558
Sınıfı**	1.Sınıf	37 (14-70)	50 (21-102)	50 (21-102)
	2.Sınıf	34,50 (14-65)	48,50 (23-97)	48,50 (23-97)
	3.Sınıf	34(14-67)	46 (21-98)	46 (21-98)
	4.Sınıf	33,50(15-51)	48,50 (29-75)	48,50 (29-75)
Test Değeri		X ² =1,950 p=0,583	X ² =0,707 p=0,871	X ² =0,707 p=0,871
Yaşadığı yer**	Köy	34,50 (14-64)	49 (21-91)	49 (21-91)
	İlçe	35 (14-70)	48 (21-102)	48 (21-102)
	İl	34 (14-65)	47 (21-97)	47 (21-97)
Test Değeri		X ² =0,566 p=0,753	X ² =1,334 p=0,513	X ² =0,834 p=0,659
Ekonomik Durumu**	Gelir giderden düşük	35 (14-64)	46,50 (21-81)	46,50 (21-81)
	Gelir gidere eşit	35 (14-67)	49 (21-98)	49 (21-98)
	Gelir giderden yüksek	34 (14-70)	48 (21-102)	48 (21-102)
Test Değeri		X ² =0,820 p=0,664	X ² =1,307 p=0,520	X ² =0,865 p=0,649

*Mann Whitney U Testi; **Kruskal-Wallis H Testi; min: minimum; max: maksimum

Tablo 5: Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumları ile uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin karşılaştırılması (n=322)

Uzaktan eğitime ilişkin deneyimler		Avantaj Alt Boyutu Ortanca (min-max)	Sınırlılık Alt Boyutu Ortanca (min-max)	Ölçek Toplam Puanı Ortanca (min-max)
Dersleri takip etme ve derslere katılımı sorun yaşama durumu**	Evet	31(14-60)	11(7-33)	42(21-81)
	Kısmen	37(14-65)	15(7-32)	51(21-97)
	Hayır	40(14-70)	16(7-32)	56(23-102)
	Test Değeri	X ² =44,152 p=0,00	X ² =46,078 p=0,00	X ² =45,847 p=0,00
Teorik derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada güçlük yaşama durumu**	Evet	31(14-60)	11(7-33)	41(21-80)
	Kısmen	39(14-56)	15(7-28)	54(23-76)
	Hayır	46(14-70)	20(7-32)	65(23-102)
	Test Değeri	X ² =94,922 p=0,00	X ² =97,276 p=0,00	X ² =104,522 p=0,00
Uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada güçlük yaşama durumu**	Evet	32(14-60)	11(7-33)	44(21-80)
	Kısmen	42(18-56)	18(7-28)	61 (32-76)
	Hayır	50(32-70)	24,50(9-32)	74,50(45-102)
	Test Değeri	X ² =93,923 p=0,00	X ² =110,106 p=0,00	X ² =108,944 p=0,00
Hemşirelik uygulama becerilerinin uzaktan eğitim ile verilmesi nedeniyle öğrenmede güçlük yaşama durumu**	Evet	33(14-60)	12(7-33)	45(21-80)
	Kısmen	42(18-62)	18(7-28)	60(25-89)
	Hayır	57(32-70)	27,50(9-32)	82,50 (48-102)
	Test Değeri	X ² =76,603 p=0,00	X ² =86,374 p=0,00	X ² =87,140 p=0,00
Hemşirelik eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitim ile yapılmasını isteme durumu**	Evet	58(30-70)	28(11-32)	86(41-102)
	Kısmen	42(29-57)	19(11-29)	64(44-86)
	Hayır	33(14-64)	12(7-33)	45(21-81)
	Test Değeri	X ² =70,237 p=0,00	X ² =77,390 p=0,00	X ² =79,166 p=0,00

**Kruskal-Wallis H Testi; min: minimum; max: maksimum

Hemşirelik öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği ve ölçek alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar ile uzaktan eğitime ilişkin deneyimlerinin karşılaştırılması Tablo 5'te verilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecinde dersleri takip etmede ve derslere katılımı sorun yaşama durumları, teorik ve uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi

anlamada/kavramada güçlük yaşama durumları, hemşirelik uygulama becerilerinin uzaktan eğitim ile verilmesi nedeniyle öğrenmede güçlük yaşama durumları ve hemşirelik eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitim ile yapılmasını isteme durumları ile ölçek toplam ve alt boyut puanları arasında istatistiksel yönden anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır ($p<0,05$) (Tablo 5).

4. TARTIŞMA

Çalışmamızda hemşirelik öğrencileri pandemi sürecinde uzaktan eğitime yönelik yaşadıkları sorunları; internet erişiminin olmaması ya da kısıtlı olması, üniversitenin kullandığı uzaktan eğitim sisteminden kaynaklı sorunlar, evde bilgisayarın olmaması, dersi yürüten öğretim elemanından kaynaklı sorunlar, sınıf ortamının olmaması nedeniyle odaklanamama, ev ortamının uygun olmaması, zaman kaynaklı sorunlar, dersler interaktif olmadığı için derslere aktif katılım sağlayamama olarak belirtmişlerdir. Bu konuda yapılan ulusal bir çalışmada öğrencilerin yaşadıkları sorunlar; “üniversitenin uzaktan eğitim alt yapısındaki sorunlar”, “eğitimin yüz yüze olmaması”, “imkân kısıtlılığı”, “pandeminin getirdiği duygu durum” ve “sınav kaygısı” olarak gruplandırılmıştır (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Uluslararası çalışmalara bakıldığında ise; öğrencilerin yüz yüze yürütülen derslerden web tabanlı derslere geçişle birlikte sınavların nasıl olacağına dair, derslere ulaşım imkânları, pandeminin psikolojik etkileri, internet erişiminde imkân kısıtlılığı gibi konularında endişe yaşadıkları bildirilmiştir (Sahu, 2020; Wang, 2020). Pandemi döneminde hemşirelik öğrencileri ile gerçekleştirilen bu çalışmalarda öğrencilerin en çok alt yapı yetersizliği nedeni ile derslere katılmadıkları ve verim alamadıkları belirlenmiştir. Türkiye’de pandemi döneminde lisans öğrencileri ile yapılan kapsamlı bir çalışmada öğrencilerin bu süreçte üniversite/fakültelerinin yönetimlerinden ve özellikle dijital içerik/öğretim materyallerinden memnuniyetsizlik duyduğu bulunmuştur. Öğrenciler; üniversite ve fakültelerinin uzaktan eğitim sürecindeki açıklama ve bilgilendirmelerinin çok kötü olduğunu, bu dönem için gerekli hazırlıklarının bulunmadıklarını, dijital içerikler/öğretim materyallerinin orijinal olmadığını, dijital içerikler/öğretim materyallerinin öğreticilik düzeyinin zayıf olduğunu, öğretim elemanlarının uzaktan eğitimde öğretme becerilerinden yoksun olduğunu, bu süreçte hocalara ulaşmada sıkıntılar yaşadıklarını, kullandıkları uzaktan eğitim sisteminin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir (Karadağ ve Yücel, 2020). Bizim çalışmamızda da öğrencilerin %43,2’si uzaktan eğitim sürecinde dersleri takip etmede ve derslere katılımında sorun yaşadıklarını, %30,1’i kısmen sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum ülkemiz için olağanüstü durumlara ilişkin oluşturulan acil eylem planlarının yeterince hızlı ve organize bir şekilde devreye sokulamaması ve üniversitelerinin uzaktan eğitime yönelik olan alt yapı sistemlerinin yeterli olmayışı ile açıklanabilir. Aynı zamanda bu durumun çok sayıda öğrenci tarafından aynı zaman dilimlerinde uzaktan eğitim için benzer sistemlerin kullandığı yoğunluktan kaynaklandığı söylenebilir.

Bunun yanında asenkron uzaktan eğitim modelinde öğrencinin anlık olarak öğretim elemanı ile iletişim kuramaması, öğrencinin bu süreçte tek başına olması, sınıf etkileşiminden uzak olması, fikir alışverişinde bulunamaması gibi durumlar iletişim problemleri yaşamalarına ve motivasyonda azalmaya neden olmaktadır (Afşar ve Büyükdoğan, 2020). Bu nedenle öğrencilerden gelen geribildirimler değerlendirilerek, soruna yönelik çözümler üretilmeli, eğitimin verimliliği ve niteliğini arttırmaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.

Çalışmamızda hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik olumlu görüşleri arasında pandemi döneminde sınıf ortamında bulunmayarak ve staja çıkmayarak kendilerini güvende hissettikleri ve daha az stres yaşadıkları bulunmuştur. Pandemi döneminde hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılmış bir çalışmada öğrencilerin çoğunun pandemi kaynaklı anksiyete, stres, gibi olumsuz duygular yaşadığı ve bu duygu durumlarıyla baş etmede zorlandıkları, dolayısıyla dersleri takip etmede güçlük yaşadıkları belirlenmiştir (Kürtüncü ve Kurt, 2020). Benzer şekilde pandemi dönemine ilişkin uluslararası yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğrencilerin yakınlarının Covid-19 nedeniyle hastalanması durumunda stres yaşadıkları ve akademik çalışmalarını erteledikleri saptanmış olup, bu dönemde sürecin belirsizliği ve hastalanma korkusu nedeni ile yoğun kaygı, derslere odaklanmada zorlanma gibi olumsuz psikolojik etkiler yaşadıkları bildirilmiştir (Cao vd., 2020; Lee, 2020; Wang vd., 2020).

Süt ve Küçükkaya (2016)’nın hemşirelik öğrencileri ile uzaktan eğitime ilişkin gerçekleştirdiği bir çalışmada, öğrencilerin uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleri; bilgiyi elde etmede ekonomik olması, bilginin sürekli güncelleştirilebilmesi, internet üzerinden iş birliğine olanak sağlaması, hemşirelikte mezuniyet sonrası sürekli eğitime imkân tanınması ve aile hayatını sürdürmeyi kolaylaştırması şeklinde

bildirilmiştir. Şenyuva (2013)'nın çalışmasında hemşirelik öğrencilerin uzaktan eğitimin yararlarına ilişkin görüşleri; bireysel öğrenmeyi destekleme, zaman ve mekân sınırlılığını en aza indirmeye, ileri teknoloji olanaklarını kullanma fırsatı verme, eğitimin sürekli, nitelikli ve ekonomik olmasını destekleme, karar verme becerisini artırma, ulusal ve uluslararası bilgiye ulaşma fırsatı verme, coğrafi engelleri en aza indirme, fırsat eşitliği sağlama, araştırma yapma ve dünyaya açılma fırsatı verme, öğrenme isteğini artırma, kurumlar arası etkileşim ve kaynak paylaşımını destekleme olarak gruplandırılmıştır. Bu çalışmada da öğrenciler uzaktan eğitime yönelik; zaman ve mekân sınırlamasını ortadan kaldırması, dersleri birden fazla dinleyebilme, ders kaynaklarına kolay ulaşma ve daha fazla materyale erişme olanağı verdiği yönünde olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunun yanında uzaktan eğitimin en büyük dezavantajı erişim olanağı sağlayan araç- gerecin yokluğunda tüm öğrencilerin eşit olarak eğitim alamamasıdır. Kırsal bölgede oturan, internet ağında problem yaşayan, erişim için gerekli materyali (bilgisayar, akıllı telefon vb.) olmayan veya evde bu materyali birden fazla kişinin kullanma durumu olan öğrencilerin uzaktan eğitime bakış açıları diğerlerinden farklı olacaktır.

Bu çalışmada öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları ile sosyo-demografik özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Kürtüncü ve Kurt (2020)'un yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin internet ve bilgisayar konusunda kısıtlı imkânlar nedeniyle dersleri takip etmekte ve ödev hazırlamakta güçlük yaşadıkları, bazı öğrencilerin kırsal bölgede kaldıkları, internet erişimlerinin kısıtlı olduğu, acil olarak alınan okulların kapanması kararı nedeniyle ders materyallerinin farklı illerde kaldığı saptanmıştır. Türkiye'de yapılmış olan kapsamlı bir çalışmada Covid-19 sürecinde lisans öğrencilerinin sadece %63'ünün evinde internet bağlantısı bulunduğu, öğrencilerin üçte birinin bilgisayar veya tableti olmadığı, bu nedenle eğitimlerini sürdüremedikleri bulunmuştur (Karadağ ve Yücel, 2020). Benzer şekilde Çin'de yapılan bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin pandemi sürecinde kırsal bölgede bulunma ve aile gelir düzeyindeki belirsizlik nedeniyle anksiyete yaşadığı belirtilmiştir (Cao vd., 2020).

Çalışmamıza katılan öğrencilerin %82'si "Hemşirelik eğitiminin tamamıyla uzaktan eğitim ile yapılmasını isterim" sorusuna "hayır" cevabını verdiği saptanmıştır. Bununla birlikte Öğrencilerin %73,6'sı uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile verilmesinde dersi anlamada/kavramada güçlük yaşadığını, %15,2'si kısmen yaşadığını belirtmiştir. "Hemşirelik uygulama becerilerinin uzaktan eğitim ile verilmesi nedeniyle öğrenmede güçlük yaşadınız mı?" sorusuna öğrencilerin %79,8'i "hayır", %12,1'i ise "kısmen" cevabını vermiştir. Çalışma sonuçlarımıza benzer şekilde Kürtüncü ve Kurt (2020)'un çalışmasında öğrenciler uygulama alanından uzak kalmalarının sahada öğrenmelerini engellediğini ve bu nedenle uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik bölümü için doğru bir seçim olmadığını belirtmiştir. Özellikle 1. ve 4. sınıf hemşirelik öğrencilerinin derslerin verimliliği konusunda endişeli olduğu ve 4.sınıf öğrencilerinin uygulamaya dayalı derslerin uzaktan verilmesinin yeterli olmadığını düşündüğü bulunmuştur. Bu konuda yapılmış diğer çalışmalarda teorik derslerin uzaktan eğitim ile işlenebileceği fakat bu durumun uygulamalı derslerde sıkıntılar ortaya çıkaracağı belirlenmiştir (Sahu, 2020; Wang vd., 2020). Başka bir çalışmada öğrencilerin çoğunun (%84,4) web tabanlı uzaktan eğitimi yüz yüze eğitim kadar etkili bulmadığı, web tabanlı uzaktan eğitimin öğrencilerin teorik bilgi düzeyine katkısının uygulama becerisine katkısından daha fazla olduğu saptanmıştır (Keskin ve Kaya, 2020). Uzaktan eğitime yönelik hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin %87,5'inin hemşirelikte uzaktan eğitimi onaylamadığı, "hemşirelik gibi uygulama ağırlıklı bir meslekte önemli yeri olan laboratuvar ve klinik uygulamalarda eksikliklere neden olacağını ifade ettikleri bildirilmiştir (Süt ve Küçükaya, 2016). Görüldüğü üzere hemşirelik gibi uygulamalı disiplinlerde klinik uygulama sürecinde öğrencilere psikomotor becerilerinin kazandırılmasında yüz yüze eğitimin oldukça önemli ve etkili olduğu düşünülmektedir. Klinik uygulamanın uzaktan eğitimle gerçekleştirilmesi hem öğrenciler hem de eğitimciler için sıkıntılar oluşturmakta ve eğitimin niteliğini olumsuz olarak etkileyebilmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Covid-19 pandemisi döneminde eğitimin sürekliliğini sağlamak amacıyla kullanılan uzaktan eğitim sistemi üniversitelerin alt yapı yetersizliği, internet erişim kısıtlılığı, ekonomik nedenler gibi birçok faktör öğrencilerin etkin bir şekilde eğitim almasını engellemektedir. Bundan sonraki süreçte uzaktan eğitimin bu tip olağanüstü durumlarda kullanılabilmesi göz önünde bulundurularak, öğrencilerin geri bildirimlerinin değerlendirilmesi, tüm öğrencilere fırsat eşitliği sağlanarak kaynaklara ulaşımı kolaylaştırılmalı ve gerekli imkânlar tanınarak her öğrencinin eğitim sürecine katılımı desteklenmelidir. Hemşirelik mesleği gibi

uygulamalı disiplinlerde uzaktan eğitim yüz yüze eğitime destekleyici bir yöntem olarak görülmeli, öğrencinin birebir uygulama yapması mesleki beceri kazanabilmesi yönünden önemli olduğu için ilerleyen süreç içerisinde bu konuya yönelik yüz yüze telafi eğitimlerinin planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afşar, B., & Büyükdöğün, B. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde İİBF ve SBBF öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki değerlendirmeleri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5), 158-79.
- Ağır, F., Gür, H., & Okçu, A. (2008). Uzaktan eğitime karşı tutum ölçeği geliştirmesine yönelik geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 128-39.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- Can, E. (2020). Coronavirüs (Covid-19) pandemisi ve pedagojik yansımaları: Türkiye’de açık ve uzaktan eğitim uygulamaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 11-53.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J., & Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry research*, 287, 112934. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.112934>
- Edeer, A. D., & Sarıkaya, A. (2015). The use of simulation in nursing education and simulation types. *Journal of Education and Research in Nursing*, 12(2), 121-26.
- Kaçan, A., & Gelen, İ. (2020). Türkiye’deki uzaktan eğitim programlarına bir bakış. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(1), 1-21.
- Karadağ, E., & Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181-92.
- Keskin, M., & Kaya, D.Ö. (2020). Covid-19 sürecinde öğrencilerin web tabanlı uzaktan eğitime yönelik geri bildirimlerinin değerlendirilmesi. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Korhan, E. A., Yılmaz, D. U., Ceylan, B., Akbıyık, A., & Tokem, Y. (2018). Hemşirelikte psikomotor becerilerin öğretiminde senaryo temelli öğrenme: Bir deneyim paylaşımı. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 11-6.
- Krejcie, R.V., Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30: 607-10.
- Kürtüncü, M., & Kurt A. Covid-19 pandemisi döneminde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim konusunda yaşadıkları sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 66-77.
- Öztürk, D. Uzaktan eğitime hemşirelik eğitimi penceresinden bir bakış. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(3), 229-34.
- Sahu, P. (2020). Closure of universities due to coronavirus disease 2019 (COVID-19): Impact on education and mental health of students and academic staff. *Cureus*, 2019 (4), 4-9. <http://doi.org/10.7759/cureus.7541>
- Süt, H.K., Küçükkaya, B. (2016). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri. *HEAD*, 13(3), 235-43.
- Şendir, M., Çelik, S., Dişsiz, M., Güney, R., Açıköz, S., Kolcu, M., & Bektür, G. (2018). Hemşirelik eğitimi ve uygulamasında yeni bir yaklaşım: Hemşirelik eğitimi ve uygulamasının bütünleşmesi. *JAREN*, 4(2), 92-99.
- Şenyuva, E. (2013). Nursing student's view about distance education. *International Online Journal of Educational Sciences*, 5(2), 409-20.
- Wang, C., Cheng, Z., Yue, X.-G., & McAleer, M. (2020). Risk Management of COVID-19 by universities in China. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(2), 36. <http://doi.org/10.3390/jrfm13020036>
- YÖK. (2017). Hemşirelik lisans eğitim çalışması, Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/Hemshirelik_Lisans_Egitimi_Calistayi_Sonuc_Raporu.pdf (Erişim tarihi: 25.10.2020).
- YÖK. (2020a). Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/YKS%20Ertelenmesi%20Bas%C4%B1n%20A%C3%A7%C4%B1klamas%C4%B1.aspx> (Erişim tarihi: 10.10.2020).
- YÖK. (2020b). Erişim adresi: <https://yokdersleri.yok.gov.tr/> (Erişim tarihi: 10.10.2020).